

Hipokrita életvédelem

(kisesszé)

Egy kifejlett embrió életét védjük, abortálása – legalább is a konzervatív felfogás szerint – gyilkosság lenne. De Alabama Legfelső Bírósága a minap furcsa ítéletet hozott: megtiltotta a mesterséges (*in vitro*) megtermékenyítést. Az indok: az eljárás során több petesejtet termékenyítenek meg, a legalkalmasabbat beültetik, és a megmaradtakat elpusztítják, márpedig azokat is emberi lényeknek kell tekinteni.¹

A fel nem használt, megtermékenyített petesejteket esetleg lefagyasztyják; az alkalmassági vizsgálat során biopsziának is alávetetik őket. Mindez kényes etikai és jogi kérdéseket vet fel, ezért a bíróság szerint az emberi élet védelmének kiterjesztése azt indokolja, hogy méhen kívüli magzatoknak („*extrauterine children*”) tekintsük őket és az *in vitro* megtermékenyítést be kell tiltani.

Vajon hol van az emberi élet védelmének a határa? Egy megtermékenyített petesejt az élet lehetőségének ígérését hordozza. És az organoidok?

Az őssejtkutatók kifejlesztettek egy eljárást annak vizsgálatára, ha a méhen belüli embrió valamilyen rendellenességet mutat. A közvetlen vizsgálata kockázatos lenne, ezért a magzatvízben található sejtekből (őssejtekből) kitenyésztik a magzat vizsgálandó, kritikus vonásokat mutató részét; ez az organoid. – Amit az eljárás után természetesen elpusztítanak.² Kíváncsi vagyok, egy laikus bíróság mikor kel majd legközelebb az organoidok védelmére.

És miközben ilyen erélyesen védjük az emberi életet – beleértve annak kezdeti csíráit – globálisan és nagyüzemi módon irtjuk a többi élőlényt. Amikor Tolsztoj egyszer elvetődött egy vágóhídra, és meglátta, mi folyik ott, haját tépve és öklét az égnek rázva rohant ki onnan: Hogy engedheti meg a Teremtő ezt a szörnyűséget?

Az, hogy az állatokat megesszük, és ebből a célból tartjuk, tenyésztjük őket, még hagyján. De meg kell nézni, mi folyik egy baromfiúgyárban, vagy egy nagyüzemi sertéstelepen. Miután a kiscsirkék kibújtak a tojásból, a jövő kiskakasokat ledarálják, mert azokra nincs szükség, fehérjetáp lesz belőlük. A tojók pedig madárkalicka nagyságú helyen ácsorognak, melynek talapzata ferde, hogy a tojás kiguruljon alóluk. Karmaik eldeformálódtak, hogy a ferde rácsozaton meg tudjanak kapaszkodni. Mielőtt tojóképesek lennének, tömegesen együtt tartják őket, és csőrük végét leégetik, hogy ne tudják egymást sebesre csipkedni. Az anyadisznókat ellés után szoros vaskorlátok közé zárják, hogy nehogy forgolódáskor agyonnyomják valamelyik kismalacot – azok a szinte mozdulatlaná merevített anyamalac emlőit szopják. Nem annyira azzal van itt baj, hogy megesszük az állatokat, hanem azzal, hogy nem adjuk meg nekik a lehetőséget, hogy természetes körülmények között, méltó módon éljenek; hogy a tyúk kapirgálhasson a szemétdombon, felnevelhesse a kiscsibéit, a disznó pedig kedvére turkálhasson a sárban és hentergőzzön a pocsolijában.

¹ The Economist March 2nd 2024: In vitro veritas.

² The Economist March 9th 2024: Organoids. Model baby.

Ami pedig a globális dimenziókat illeti: egyre inkább elveszük és elpusztítjuk a többi élőlény életterét, csökkentve ezzel a biodiverzitást és halálos sebeket ütünk a bioszféra megújuló képességén, ami egyben a mi életfeltételeink elpusztítását is jelenti.

Bár egyre kevésbé hiszünk Istenben, a Teremtő parancsát maradéktalanul, sőt, túlteljesítjük: *„Az vtán monda az Isten: teremtsünc Embert az mi ábrázatunkra, és az mi hasonlatosságunkra, és wralkodgyec az Tenger nec halain, az Eegen repeső madarakon, az barmokon az egéß földön, és földön czúßó minden állatokon.”*³

Az európai ember immár kétezer éve híven követi ezt az utsaitást, hívebben, mint akár a tízparancsolat bármelyikét. Az európai-atlanti jellegű iparfejlesztés a világ más részein is hasonlóvá tette ember és természet viszonyát, habár az olyan nagy vallások, mint a buddhizmus, hinduizmus,, taoizmus az embert nem az élővilág fölé, hanem mellé rendelik.

A keresztény-zsidó civilizáció embere még ma is le akarja győzni a természetet, holott már régen „túlgyőzte” magát. Ugyanakkor képtelen felismerni, hogy amit legyőz, tönkretesz, az nem más, mint a bioszféra emberi civilizációt fenntartó képessége, szolgáltatásai, illetve megújuló-öntisztító kapacitása. Amíg az ember nem tekinti az üregi nyulat vagy a foltos szalamandrát olyan élőlényeknek, melyeknek ugyanannyi joguk van a létezéshez, mint neki saját magának, addig nem lesz lényegi változás a környezetügyben. (Az igazság kedvéért meg kell jegyezni, hogy az utóbbi időkben a biblia-magyarázatok az „uralkodjék” kifejezést az élővilág fölötti jóindulatú gyámkodássá (*stewardship*) igyekeznek szelidíteni.⁴ II. János Pál pápa pedig így nyilatkozott az állatokról:

*„Az Isten képeére és hasonlatosságára teremtett embernek a többi élőlény meggondolt és bölcs őrzőjének kell lennie, nem pedig gátlástalan kizsákmányolójának és gyilkosának. Minden élő tisztelete, a teremtett világ harmóniájának megőrzése főhajtás a Teremtő nagysága előtt. Az ember ma aggasztó könnyelműséggel rombolja szét azt az életteret, amelyet a Teremtő bölcsessége alkotott számára. – Bátorítalak és buzdítalak benneteket: őrizzétek a természetet és különös gonddal óvjátok kistestvéreteiket, az állatokat! Nem tárgyak ők, a Szent lélek lehelt lelket őbeléjük is! Így hát az állatoknak lelkük van – és helyük a Paradicsomban! – Ne feledjétek hát: az állatokban is Isten szent Lelke lakik, eszerint bánjatok velük!”*⁵

Bp, 2024 március

Kiss Károly

³ Genézis I/26.

⁴ Sőt, egyes bibliamagyarázatok szerint az eredeti héber szövegben nem az „uralkodjék”, hanem egy olyan kifejezés állt, mely más szövegkörnyezetben a férjnek a feleségéről történő gondoskodására utalt... Lehet, hogy egy több ezer évvel ezelőtti rossz görög fordítás okozza a mai világ vesztét?

⁵ Olty Márta: A teremtés rejtélye: az állati sors. Harmadik Part, 1991. Nyár.